Orientări în cercetarea dialectologică din centrul universitar Iaşi

Stelian DUMISTRĂCEL

0.1. Interesul pentru cunoaşterea graiurilor populare şi punerea la contribuţie a datelor oferite de acestea pentru studiile de istorie a limbii şi de analiză a unor aspecte funcţionale ale limbii române au constituit o tradiţie a şcolii filologice ieşene, dintre ai cărei reprezentanţi de seamă ne putem referi la A. Philippide (*Originea românilor*, II, 1927), G. Ivănescu (*Problemele capitale ale vechii române literare*, 1948, iar apoi, în *Istoria limbii române*,[2] 2000) şi, de asemenea, la Iorgu Iordan, care, pe lângă folosirea unor informaţii privind graiurile populare în monografia referitoare la *Dialectele italiene de sud şi limba română* („Arhiva", 1923–1928), a publicat chiar câteva studii consacrate peisajului dialectal moldovenesc (*Lexicul graiului din sudul Moldovei*, 1921, şi *Graiul putnean*, 1941), după cum tot el este iniţiatorul cercetărilor de tip onomasiologic pornind de la hărţi ale atlaselor lingvistice româneşti (*Les dénominations du «crâne» d'après l'Atlas linguistique roumain*, 1940).

Acestea sunt însă doar premise generale în ceea ce priveşte evaluarea investigaţiilor noastre având ca obiect graiurile populare româneşti, dezvoltate în cadrul preocupărilor contemporane pe plan naţional pentru dialectologie şi ţinând seama de extensia şi ponderea aplicării rezultatelor obţinute prin cercetările de teren în diverse zone ale studiului limbii şi vorbirii.

0.2. Prezentarea de faţă, având caracter preponderent de trecere în revistă, îşi propune să consemneze principalele direcţii de cercetare, în domeniul dialectologiei româneşti şi generale, abordate de specialiştii ieşeni din structuri organizatorice care s-au întrepătruns şi şi-au desfăşurat activitatea în comun începând din anii '50 până în momentul de faţă: Departamentul de dialectologie de la actualul Institut de Filologie Română „A. Philippide" al Filialei Iaşi a Academiei Române şi Catedra de limba română de la Facultatea de Litere a Universităţii „Al.I. Cuza". Am făcut, într-o cronologie relativă, în prima parte, o sistematizare a principalelor preocupări şi realizări (adunarea de materiale prin anchete directe şi indirecte şi utilizarea acestora în diferite tipuri de lucrări, elaborarea de studii pe baza atlaselor lingvistice româneşti, abordarea şi participarea la proiecte de colaborare internaţională etc.), pentru ca, în a doua parte, să prezentăm, tot în linii generale, participarea la proiectul naţional *Noul Atlas lingvistic român, pe regiuni*, cu referire la principalele rezultate ale cercetărilor de constituire a bazei de date şi de redactare a volumelor din *NALR. Moldova şi Bucovina* (reprezentând hărţi şi material necartografiat, texte dialectale şi, respectiv, exegeze de teorie a domeniului); într-o secţiune deosebită, am acordat un loc aparte introducerii informatizării în cartografia lingvistică românească de tip „clasic", o realizare pe care o revendicăm ca inovaţie a cercetării interdisciplinare ieşene.

O bibliografie selectivă însoţeşte expunerea, pentru a oferi o bază documentară minimă în ceea ce priveşte realizarea de corpusuri de material, exegeza dialectologică propriu-zisă, ca şi domeniile speciale la care ne referim: informatizarea în redactarea şi

„Philologica Jassyensia", An III, Nr. 1, 2007, p. 307-326

BDD-A836 © 2007 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:55:41 UTC)

editarea volumului al III-lea din NALR-*Mold.Bucov*. Menționăm faptul că în secțiunea [B] din *Bibliografie* nu au fost consemnate contribuții punctuale ale autorilor ce au fost integrate în tezele de doctorat sau în volume publicate ulterior tipăririi articolelor în periodice.

0.3. În legătură cu structurile organizatorice, în sfârşit, meționăm faptul că, la Facultatea de Litere, cursurile de dialectologie au fost susținute, cronologic, de prof. G. Istrate, prof. Ştefan Giosu (suplinit, şase ani, cât a fost lector de limba română în străinătate, de Stelian Dumistrăcel) iar, în ultima perioadă, de prof. Adrian Turculeț. Au condus doctorate în domeniul dialectologiei prof. G. Istrate (tezele elaborate de Stelian Dumistrăcel, Adrian Turculeț, Doina Hreapcă şi Luminița Botoşineanu) şi prof. Vasile Arvinte (Ion Nuță, Ion A. Florea şi Ion-Horia Bîrleanu).

Pe de altă parte, la Institut, proiectarea generală a NALR-*Mold.Bucov*. şi desfăşurarea anchetelor de probă a fost asigurată, inițial, de prof. V. Arvinte; după ocuparea, de către acesta, din anul 1968, a unor funcții de conducere la Facultatea de Litere şi la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza", atribuția de coordonare a lucrărilor a avut-o Stelian Dumistrăcel (cercetător ştiințific principal gradul I), în calitate de şef de sector (proiectarea volumelor de hărți şi material necartografiat, a volumelor de texte şi a glosarului, inițierea introducerii informatizării în redactarea volumului al III-lea din *Atlas*).

1. Premise şi direcții generale în cercetările dialectologice şi evaluarea rezultatelor

1.1. Formarea unui colectiv de cercetări dialectologice la Iaşi porneşte de la inițiativa profesorului Gavril Istrate de a organiza, începând cu anul 1950, anchete de teren, primele de acest gen pentru graiurile de la est de Carpați, conducând echipe de cercetare din care au făcut parte membri ai colectivului de lingvistică de la fostul Institut de Istorie şi Filologie al Filialei Iaşi a Academiei Române (astăzi Institutul de Filologie Română „A. Philippide") şi ai Catedrei de limbă română a Facultății (numită atunci) de Filologie de la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza" (Al. Andriescu, V. Arvinte, Gh. Bodor, M. Bordeianu, Lucia Cozma, Ştefan Giosu, Cornelia Paşcanu-Andriescu, Ecaterina Teodorescu, N.A. Ursu). Principalele rezultate ale acestor cercetări, desfăşurate pe Valea Bistriței, apoi pe Valea Moldovei şi a Sucevei, cu extensii în Maramureş, s-au concretizat în publicarea unui studiu monografic consacrat terminologiei exploatării lemnului şi a plutăritului (Arvinte, *Terminologia*) şi a unui glosar regional, pentru care Ştefan Cuciureanu şi Octavian Tcaciuc au furnizat material din localități situate în bazinul superior al Sucevei (cf. Arvinte et alii, *Glosar*).

1.2. O altă modalitate de cunoaştere a graiurilor populare din Moldova, care a succedat, a reprezentat-o organizarea de anchete indirecte, pe baza unor chestionare speciale. Astfel, în colectivul de lingvistică de la Iaşi (sub conducerea profesorului Gavril Istrate şi a cercet. princ. dr. N.A. Ursu, în calitate de director al Institutului), a fost proiectată elaborarea unei serii de chestionare, inițiativă concretizată, mai întâi, în redactarea *Chestionarului dialectal nr. 1*, cu tema *Uneltele agricole şi cultura pământului* (cuprinzând 261 de întrebări), difuzat, în anii 1958–1959, în cca 600 de localități din Moldova; pe baza răspunsurilor primite din numai 178 de localități, Stelian

BDD-A836 © 2007 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:55:41 UTC)

Dumistrăcel a publicat studii referitoare la terminologia treieratului şi la denumirile pentru diferite soiuri de pământ, din perspectiva agriculturii (*Bibliografie*, B., 22, 23).

Orientarea a fost continuată prin definitivarea, în anul 1969, a unui amplu *Chestionar dialectal*, însumând 2988 de întrebări consacrate domeniilor *Nume de locuri şi persoane, terminologia meseriilor, a viticulturii şi a pomiculturii* (printre autori, I.A. Florea, I. Nuţă şi, din colectivul de toponimie, Dragoş Moldovanu). Pornind de la răspunsurile primite din 416 localităţi, la care s-au adăugat informaţiile din anchetele cu chestionarul NALR întreprinse în Moldova şi Bucovina, din hărţi ale atlaselor lingvistice şi din alte surse, remarcabile (printre care, de exemplu, răspunsuri la ancheta Hasdeu, consultate în Arhiva Academiei Române), după publicarea a numeroase studii tematice, doi dintre membrii Departamentului de dialectologie şi-au redactat tezele de doctorat. Astfel, I. Nuţă a susţinut, în anul 1978, o teză având ca temă denumirile de struguri în limba română şi a publicat un dicţionar de termeni din acest domeniu (Nuţă, *Terminologia*, respectiv *Dicţionar*). La rândul său, I.A. Florea a susţinut, în 1982, o teză de doctorat consacrată terminologiei fierăriei în graiurile din Moldova şi Bucovina, precedată de publicarea unui glosar, proiectat ca anexă a studiului monografic (Florea, *Terminologia*, respectiv *Glosar*).

1.3. În vederea colaborării la realizarea proiectului naţional consacrat atlaselor lingvistice regionale româneşti, o semnificaţie aparte are orientarea investigaţiilor membrilor actualului Departament de dialectologie şi ale colaboratorilor acestuia spre studiul monografic a diverse domenii lexicale ale graiurilor populare pe baza *Atlasului lingvistic român*. În această privinţă pot fi menţionate teza de doctorat consacrată împrumuturilor germane în graiurile româneşti, susţinută de V. Arvinte, în anul 1962, la Universitatea „Humboldt" din Berlin (Arvinte, *Entlehnungen*), şi teza de doctorat susţinută de Stelian Dumistrăcel în anul 1974, având ca obiect neologismul în graiurile populare româneşti, tipărită parţial (Dumistrăcel, *Neologismul*, respectiv *Influenţa*).

Alte studii pornind de la atlasele lingvistice româneşti (semnate de G. Istrate, V. Arvinte, Stelian Dumistrăcel, Ştefan Giosu, G. Istrate, Doina Hreapcă etc.) au abordat probleme de istoria limbii, de lexicologie şi de fonetică (cf. *Bibliografie*, B., 4, 5, 24, 26, 29, 36, 37, 41, 42, 43, 48)

1.4. Cercetarea de tip monografic a unor graiuri din diferite zone ale Moldovei s-a materializat, după articole şi studii publicate anterior, şi prin tezele de doctorat elaborate de Adrian Turculeţ, care a studiat profilul lingvistic al zonei Câmpulungului Moldovenesc (teza susţinută în anul 1978 şi publicată în 2002; Turculeţ, *Graiul*) şi de Ion-Horia Bîrleanu, a cărui teză de doctorat (susţinută în anul 1998) a avut ca obiect graiul din bazinul Şomuzului şi din care a tipărit părţile referitoare la formarea numelor de sate şi la fonetică (cf. Bîrleanu, *Şomuzul*, respectiv *Graiurile*). Un profil aparte, interferenţele dialectale, prezintă lucrarea de doctorat a Doinei Hreapcă (susţinută în anul 1999), care se ocupă de specificul şi evoluţia graiurilor munteneşti de colonizare din sud-vestul Moldovei (Hreapcă, *Enclave*). Pe de altă parte, Luminiţa Botoşineanu, în teza (susţinută în anul 2003) a studiat *Graiul de pe cursul superior al Someşului Mare*, publicată în anul 2007 (cf. *Bibliografie*, B., 15).

Cele mai multe dintre aceste cercetări au beneficiat, direct sau indirect şi în proporţii diferite, de arhiva atlasului lingvistic al Moldovei şi Bucovinei; cu atât mai mult cu cât au fost redactate şi studii lexicologice şi glosare, reprezentanţii şcolii ieşene de dialectologie au dat, în mod practic, răspunsul firesc unei întrebări (retorice de fapt)

BDD-A836 © 2007 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:55:41 UTC)

formulate cândva (pornind de la Leo Spitzer: *Atlas linguistiques ou grammaires – dictionnaires – textes?*), de Iorgu Iordan, „Atlase sau glosare?" (FD, IX, p. 7–11), în spiritul şi în termenii prin care îşi încheia acesta argumentarea: „şi atlase şi monografii, concomitent şi în strânsă colaborare" (*op.cit.*, p. 11).

1.5. O componentă importantă a cercetării dialectologice ieşene o reprezintă participarea la proiecte naţionale şi internaţionale.

1.5.1. Proiecte naţionale

În domeniul lexicografiei dialectale, consemnăm colaborarea, în anii 1958 şi 1959, a cercetătorilor M. Bordeianu, Stelian Dumistrăcel şi Zamfira Mihail la proiectul (nefinalizat) intitulat *Dicţionarul graiurilor româneşti*, coordonat de Institutul de Lingvistică din Cluj-Napoca al Academiei.

La cercetarea graiurilor specifice românilor catolici din Moldova (aşa-zişii „ceangăi") au participat Ion A. Florea şi Ion Nuţă (ca şi toponimistul Dragoş Moldovanu), prin anchete din anii 1976, 1978 şi 1982, în localităţi situate în judeţele Bacău, Iaşi şi Neamţ (Butea, Cleja, Gherăeşti, Mărgineni, Săbăoani, Tămăşeni etc.), anchete iniţiate de dialectologi de la Institutul de Lingvistică şi Istorie Literară „Sextil Puşcariu" al Filialei din Cluj-Napoca a Academiei Române.

1.5.2. Proiecte internaţionale

În anul 1991, am iniţiat un proiect de colaborare cu dialectologi de la Institutul de Lingvistică din Chişinău al Academiei de Ştiinţe a Republicii Moldova, intitulat *Graiurile româneşti de la est de Carpaţi. Etno- şi sociotexte* (la care participă Stelian Dumistrăcel, Doina Hreapcă, Ion-Horia Bîrleanu, respectiv prof. univ. dr. hab. Vasile Pavel, cercet. superior dr. Valentina Corcimari şi cercet. Valeriu Sclifos); au fost efectuate anchete de teren în 30 de localităţi din Moldova istorică, materialele de arhivă înregistrate fiind în stadiul de prelucrare, pentru publicarea unor volume de profil (pentru informaţii detaliate privitoare la un proiect „Arhiva satelor dispărute din România" şi rezultate preliminarii, cf. Dumistrăcel, *Sate*, p. 106–136).

În fondul documentar al lucrărilor de geografie lingvistică plurilingve *Atlas linguarum Europae* (ALE) şi *Atlas linguistique roman* (ALiR) au intrat informaţii din cele cinci zone anchetate pentru *NALR. Moldova şi Bucovina*, care au fost completate cu răspunsuri înregistrate în anchete speciale, servind pentru realizarea volumelor din aceste lucrări. Au colaborat, până acum, la redactarea de hărţi, inclusiv a comentariilor etimologice şi semantice aferente, doi dintre dialectologii ieşeni, membri ai comitetelor naţionale pentru aceste programe de colaborare internaţională în domeniul geografiei lingvistice: V. Arvinte, redactor a două hărţi din ALE (cf. şi *Bibliografie*, B., 7, 8) şi Stelian Dumistrăcel (*Dénominations romanes pour «vipère»*, sub tipar în vol. II din ALiR).

În cadrul unei echipe din România, începând din anul 1991, la proiectul internaţional *PatRom* (*Dictionnaire historique de l'anthroponymie romane*), au colaborat I.A. Florea şi I. Nuţă (primul a făcut parte şi din comisia de terminologie a lucrării). Cei doi cercetători au publicat numeroase studii în domeniul antroponimiei româneşti şi generale (cf. *Bibliografie*, B., 32 – 35, 52 – 55, 57, 58).

La proiectul AMPER (*Atlas multimédia prosodique de l'espace roman*), lansat în 1992 de Centrul de Dialectologie al Universităţii Stendhal din Grenoble, un atlas prozodic informatizat al limbilor romanice, care îşi propune descrierea variaţiei diatopice a intonaţiei şi a regulilor de structurare a acesteia la nivelul varietăţilor limbilor ce fac obiectul studiului, colaborează, pentru spaţiul dacoromânesc, Adrian

BDD-A836 © 2007 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:55:41 UTC)

Turculeț, Luminița Botoşineanu, Florin Olariu şi Veronica Olariu (cf. *Bibliografie*, B., 18, 61 – 65).

Un alt proiect de colaborare internațională de profil sociolingvistic, la care au participat şi specialişti ieşeni, a fost lansat de prof. dr. acad. Klaus Bochmann, de la Universitatea din Leipzig: consacrată studierii variației diatopice a limbii române vorbite, pe baza unei arhive fono- şi videogramică de date de la Iaşi şi Chişinău a *Corpusului Moldovenesc de limbă română vorbită*, cercetarea s-a finalizat, până acum, prin publicarea a două volume, sub titlul *Limba română vorbită în Moldova istorică*, primul de studii, iar al doilea de texte (în ceea ce priveşte contribuția dialectologilor ieşeni, cf. Botoşineanu – Hobjilă, *Fenomene*, şi Turculeț, *Tipuri de texte orale*).

În sfârşit, la elaborarea unui manual de romanistică, coordonat de Gerhard Ernst, Martin-Dietrich Glessgen, Christian Schmitt şi Wolfgang Schweickard, intitulat *Romanische Sprachgeschichte / Histoire linguistique de la Romania. Ein internationales Handbuch zur Geschichte der romanischen Sprachen*, au participat Stelian Dumistrăcel şi Doina Hreapcă, prin capitolul *Histoire des dialectes dans la Romania: Romania du sud-est* (cuprins în vol. III, sub tipar la editura Walter de Gruyter, Berlin – New York).

2. Proiectul „Noul Atlas lingvistic român, pe regiuni”

Principala direcție de interes şi de afirmare a activității dialectologilor de la Iaşi, cercetători de la Departamentul de dialectologie al Institutului „A. Philippide” şi cadre didactice de la Facultatea de Litere a Universității „Al.I. Cuza”, o constituie, desigur, participarea la programul academic național de elaborare a *Noului Atlas lingvistic român, pe regiuni*, inițiat de acad. Emil Petrovici şi de Boris Cazacu, membru corespondent al Academiei Române, prin asumarea, la propunerea prof. G. Istrate, a realizării de către cercetătorii de la Iaşi a atlasului consacrat graiurilor din Moldova şi din Bucovina (inițial, acest areal fusese repartizat Centrului de Cercetări Fonetice şi Dialectale din Bucureşti).

2.1. Datele privind cercetările de teren întreprinse între anii 1967 şi 1974 (anchete cu chestionarul NALR) şi continuate, în unele zone, până în 1982, pentru înregistrările de texte dialectale pe bandă magnetică, sunt prezentate în *Prefața* la vol. I al *Atlasului* (p. V–VIII; cf., anterior, V. Arvinte şi Stelian Dumistrăcel, *Bibliografie*, B., 6, respectiv 25). De aceea, menționăm aici doar faptul că din secțiunea *Atlasului* ce cuprinde hărți lingvistice şi material necartografiat s-au publicat, până acum, două volume, la Editura Academiei: *NALR. Moldova şi Bucovina* (I, 1987, şi II, 1997), însoțite de volumul introductiv, *Date despre localități şi informatori*, apărut la aceeaşi editură (în 1987), avându-i ca autori pe Vasile Arvinte, Stelian Dumistrăcel, Ion A. Florea, Ion Nuță şi Adrian Turculeț. Pentru scrierea pe calc a hărților şi a textelor redactate sub formă de material necartografiat cuprinse în primele două volume ale *Atlasului* (ca şi pentru notarea semnelor diacritice pe planşele cu transcriere fonetică a textelor dialectale) am beneficiat de colaborarea colegelor Eugenia Achiței, geograf-cartograf, Areta Macovei, cartograf, şi Elvira Bîrleanu, asistent de cercetare.

La programul special privind redactarea şi tipărirea volumului al III-lea ne vom referi într-un paragraf special (§ 3).

BDD-A836 © 2007 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:55:41 UTC)

Volumul I a fost recenzat în reviste de specialitate [a], sau prezentat în reviste de cultură ori în cotidiene [b], în abordări ce au trecut în revistă structura, conținutul, metoda, inclusiv inovațiile aduse, şi au făcut aprecieri asupra lucrării. Le consemnăm, cronologic: [a] Ştefan Giosu (ALIL, A. Lingvistică, XXXI, 1986-1987, p. 399–402), Magdalena Vulpe (RRL, XXXIII, 1988, nr. 6, p. 463–465), I. Faiciuc (CL, XXXIV, 1989, nr. 1, p. 59–63); [b] Ion-Horia Bîrleanu („Mitropolia Moldovei şi Sucevei", LXIV, 1988, nr. 3, p. 121–123), Vasile Iancu („România liberă", 18.02.1987, p. 2), Ilie Dan („Zori noi", 6.07.1988, p. 3), Irina Andone („Dialog", XIX, 1988, nr. 123, p. 4), Dorin Obreja („Cronica", XXIII, 1988, nr. 2, p. 6), Nicolae Auneanu („Magazin", XXXIII, nr. 5, 4.02.1989, p. 4).

2.1.1. Din analizele de care am beneficiat, selectăm doar câteva aprecieri a doi colegi din alte centre academice. Magdalena Vulpe: „... notons une innovation en ce qui concerne le contenu des cartes interprétatives: sur les cartes XV, LVII et LXXIII sont représentées les différences sémantiques *saisies par les informateurs* à l'intérieur d'un couple de synonimes (...). Il s'agit donc d'une première tentative de cartographier, dans le corps même de l'atlas, des observations non prévues dans le questionnaire"; „Les informations contenues dans l'atlas dépassent largement les buts envisagés par le questionnaire. Les riches commentaires notés en marge des cartes ainsi que l'inestimable matériel accumulé dans le volume introductif intéressent la dérivation, la syntaxe, la stylistique, la sociolinguistique, l'onomastique, la dialectologie subjective ou folklorique – et, en dehors de la linguistique, l'ethnologie, la démographie, ainsi que ce qu'on pourrait nommer l'histoire folklorique, apparemment plus vivante en Moldavie qu'ailleurs... Espérons que les auteurs de cet ouvrage remarquable auront bientôt la satisfaction d'accueillir les fruits scientifiques de leurs efforts" (*loc.cit*., p. 464–465); Ioan Faiciuc: „Rezultat al unei îndelungi şi fructuoase colaborări a cinci cercetători şi cadre didactice... cu mare experienţă şi pricepere în cercetarea graiurilor polpulare..., NALR-*Mold.Bucov.* se distinge, precizăm de la început, prin mulţimea informaţiilor pe care le pune în circuitul ştiinţific, prin rigoarea şi adâncimea cercetării în toate fazele, de la anchetele preliminarii până la publicarea materialului cules, prin ţinuta ştiinţifică elevată, ca şi prin calitatea ireproşabilă a execuţiei grafice..."; „Pentru noutatea şi complexitatea lor se cer menţionate hărţile XV, LVII, LXXIII, care reprezintă «diferenţe stilistice, semantice şi de frecvenţă (formulate de informatori)»"; „Remarcabil succes al dialectologiei româneşti şi romanice, NALR-*Mold.Bucov.* se înscrie, pentru totdeauna, în rândul lucrărilor de referinţă fundamentale ale limbii române şi onorează colectivul care l-a elaborat" (*loc.cit*., p. 59, 61, 63). Ne face plăcere, de asemenea, să menţionăm faptul că, într-o monografie tematică a lui I. Mării, *Harta lexicală semantică* (Cluj-Napoca, Editura Clusium, 2002), în care este pus la contribuţie ansamblul materialului din atlasele lingvistice româneşti, autorul evidenţiază realizarea, pe linia aportului interpretativ, ca excepţie, doar în NALR. Banat şi NALR. Moldova şi Bucovina, a unui anumit tip de hartă („lexicală terminologică + semasiologică indirectă parţială"; *op.cit*., p. 137–138; cf. 153).

2.1.2. Cea mai importantă valorificare pe plan naţional, chiar în domeniul cartografiei lingvistice, o constituie preluarea, în cele 135 de hărţi din *Atlasul lingvistic român pe regiuni. Sinteză* (vol. I, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2005; coord.

BDD-A836 © 2007 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:55:41 UTC)

Nicolae Saramandu), a răspunsurilor din hărți cuprinse în vol. I din NALR-*Mold.Bucov.*, vol. I, şi din arhiva lucrării (din secțiunea *Corpul omenesc* a *Chestionarului* NALR; cf. *op.cit.*, p. IV–V).

Materiale din arhiva *NALR. Moldova şi Bucovina* au fost puse la dispoziția mai multor cercetători de la institute de profil din țară, pentru redactarea unor studii monografice referitoare la diferite terminologii populare: a industriei textile (Elena Comşulea – Cluj-Napoca), a portului popular (Zamfira Mihail – Bucureşti) etc.

În ceea ce priveşte valorificarea rezultatelor în lucrări de geografie lingvistică plurilingvă, cf. § 1.5.2.

2.2. Paralel cu anchetele efectuate pe baza chestionarului NALR, s-au desfăşurat şi cele pentru înregistrarea de texte dialectale pe bandă magnetică (în special etnotexte şi texte „libere" şi, dată fiind conjunctura politică, mai puțin sociotexte propriu-zise); în cele mai multe localități din cele cinci zone de anchetă care au revenit autorilor deja menționați, conversațiile tematice pentru obținerea textelor au fost conduse chiar de aceştia. În vederea transcrierii fonetice şi a publicării materialelor astfel culese, s-a constituit, începând din anul 1968, un colectiv special: Doina Hreapcă, Ion-Horia Bîrleanu şi Cecilia Zoler (plecată din țară în 1986). Obiectivele întreprinderii, metodologia de lucru (selecție, transcriere, pregătirea tehnico-redacțională pentru editare) şi inovațiile aduse în domeniu de cercetătorii ieşeni au fost prezentate în cuvântul înainte, intitulat *Probleme ale publicării şi ipostaze ale utilizării textelor dialectale ca instrument de cercetare*, la prima parte a vol. I de texte din NALR-*Mold.Bucov.*, consacrată graiurilor din sudul Moldovei, aria din interfluviul Siret – Prut, (*Bibliografie*, A., 5). Echipa de la texte a publicat, în continuare, partea a doua din vol. I (texte din aceeaşi zonă, aria dintre Carpații de curbură şi Siret, 1995) şi vol. II, partea întâi (o zonă cuprinzând județul Vaslui şi sudul județului Iaşi; 2002), lărgind posibilitățile de cunoaştere a specificului zonei investigate, prin tipărirea, într-o *Addenda*, a unor texte comparative, după G. Weigand (1902) şi din culegerea *Graiul nostru* (1906), constituind o premieră în literatura de specialitate. Volumul următor (la a cărui redactare colaborează Doina Hreapcă, Ion-Horia Bîrleanu şi Luminița Botoşineanu) este proiectat ca o ofertă epistemologică mai adecvată: „etno- şi sociotexte orale", deoarece, aşa cum am demonstrat, termenul „dialectal" se referă doar la *cod*; dacă avem în vedere *mesajul*, *referentul*, specificul este „etnografic şi sociologic", iar, din perspectiva *canalului*, aceste texte sunt „orale" (cf. *Texte dialectale, texte orale, etno- şi sociotexte*, prefață la NALR-*Mold.Bucov*., *Texte dialectale*, II/1, p. 12–13).

Paralel, este în curs de redactare şi revizie *Glosarul dialectal* pentru sudul Moldovei, lucrare ce avansează în funcție de prioritatea pe care, în momentul de față, o acordăm definitivării pentru tipar a volumului al III-lea de hărți şi material necartografiat.

Volumele de texte au fost recenzate sau prezentate, în ordine (aproximativ) cronologică, după cum urmează: (vol. I/1) G. Istrate (în ALIL, XXXIII, 1992-1993, A. Lingvistică, p. 259–263), Valentina Corcimari (în RLŞL, 1994, nr. 6, p. 106–107), Magdalena Vulpe (în FD, XIII, 1994, p. 240–246), Floarea Vârban (în LR, XLIII, 1994, nr. 3-4, p. 171–173); (vol. I/2) Luminița Botoşineanu (în AUI, XLI, 1997, p. 251–255); (vol. I/1,2) Vasile Botnarciuc şi Valentina Corcimari (în RLŞL, 1995, nr. 5, p. 103–105); Ioan Lobiuc, *O nouă realizare*

BDD-A836 © 2007 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:55:41 UTC)

valoroasă a dialectologilor ieşeni: NALR. Moldova şi Bucovina, Texte dialectale I şi II (în „Cronica”, XXXI, 1-29 februarie 1996, p. 14).

2.2.1. Ca şi în cazul volumelor de hărţi şi material necartografiat, selectăm câteva din menţiunile favorabile despre volumele de texte dialectale la care ne-am referit, cu privire la conţinut şi redactare, apelând la recenzii în care aprecierile urmează unor analize aprofundate (ce cuprind, uneori, şi puncte de vedere diferite de cele ale autorilor). Citatele, uneori extinse, ne dispensează, ca şi în cazul volumelor de hărţi, de autoprezentarea, aici, a volumelor. Magdalena Vulpe, specialistă recunoscută în domeniul publicării textelor dialectale, sublinia, de exemplu, aspecte cum sunt următoarele: „Înscriindu-se în mod deliberat în seria de texte dialectale inaugurată la noi, în 1943, de Emil Petrovici (memoriei căruia îi este, de altfel, dedicat), volumul se distinge în unele privinţe, ca structură şi concepţie, de cele care l-au precedat. În primul rând, întocmai ca ALRT şi spre deosebire de volumele publicate de dialectologii bucureşteni, lucrarea se subordonează, explicit, NALR-*Mold.Bucov.*; aceasta reiese [...] şi din modul de desfăşurare a anchetelor... În al doilea rând, volumul se distinge prin amploarea «materialelor anexe», menite să stabilească un cadru metodologic”; „Notaţia fonetică a textelor se remarcă printr-o deosebită nuanţare şi acurateţe, lucru cu atât mai meritoriu cu cât, în zona reprezentată în volum, sunetele intermediare abundă, iar ritmul specific al vorbirii este marcat de asurzirea şi scurtarea vocalelor”; „Remarcabile prin pertinenţă şi nuanţare sunt caracterizările făcute fiecărui informator. Ele au urmărit – şi au reuşit – «să surprindă competenţa şi disponibilitatea lingvistică a acestuia, ca şi trăsăturile temperamentale sau împrejurări de moment de natură să-i influenţeze vorbirea»”; „... amplul cuvânt introductiv semnat de Stelian Dumistrăcel [este o] contribuţie binevenită la metodologia culegerii, selectării şi publicării textelor dialectale...; autorul subliniază elemente inovatoare şi pune în discuţie unele probleme teoretice” (*loc.cit*., p. 240, 242–243).

La rândul său, colegul Ioan Lobiuc scria: „prin aceste *texte dialectale* – componentă organică şi vitală (mai ales sub raport etno- şi sociolingvistic, apoi sintactic şi stilistic) a oricărui atlas regional – ... sudul Moldovei, zonă de cert interes lingvistic... mai ales prin interferenţa între graiuri aparţinătoare unor subdialecte diferite, se «conectează», întregind-o, la seria de texte corelabile pentru Basarabia (publicate la Chişinău), Muntenia, Dobrogea, Oltenia, zone din Ardeal etc.”; „O consistentă, teoretic şi metodologic, prefaţă (nu lipsită de justificate note polemice), semnată de dr. S. Dumistrăcel, încadrează lucrarea de faţă în tradiţia dialectologiei şi geografiei lingvistice româneşti (începând cu şcoala lui S. Puşcariu şi E. Petrovici)”; „autorul intervine, avizat, în disputa privind relevanţa (pentru sintaxă şi stilistică mai ales) a textelor «tematice» şi a celor «libere»...; «nu distincţia *texte libere* : *texte tematice*... rezolvă problema cunoaşterii sintaxei vorbirii populare, ci distincţia funcţională *text aparţinând limbajului popular non-artistic*, subdiviziunea *nuanţat tehnic*...: *text narativ*, ce aparţine stilului artistic popular”; „preconizând un loc (mai) extins pentru textele *dialogate* ..., S. Dumistrăcel iniţiază o necesară dezbatere a conceptelor (şi categoriilor de *sociotext* şi *etnotext*, într-o viziune umanistă interdisciplinară, ca o «icoană vie» a graiului, dar şi a *culturii populare*, aceasta înţeleasă în spiritul lingvisticii antropologice (al etnolingvisticii)”; „O notaţie fidelă, exactă, riguroasă, bazată (cu unele minore completări sau modificări) pe sistemul de transcriere fonetică detaliată, «impresionistă»

BDD-A836 © 2007 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:55:41 UTC)

, din ALR, a tuturor textelor, realizată de cei doi dialectologi editori [Doina Hreapcă şi Ion-Horia Bîrleanu] sporeşte importanţa deosebită a prezentei lucrări, care se remarcă şi prin «anexele» numai aparent tehnice ale ei, cum ar fi listele cu abrevieri şi sigle, cu localităţile şi informatorii etc., dar şi prin preţioase adaosuri constând în antroponimie..., în indicele tematic al textelor din ambele părţi, ca şi într-o porţiune «metalingvistică», a cuvintelor explicate de informatori în cuprinsul textelor, fie la cererea anchetatorului, fie din propria lor iniţiativă...”; „Într-adevăr, prin acestea, ca şi prin alte anexe..., culegerea de faţă a reuşit şi o «radiologie» a înregistrării, mai larg, a anchetei dialectale ca «formă specială de comunicare în anumite condiţii»” (*loc. cit.*).

2.2.2. Încă din faza de arhivă, înregistrările pentru NALR-*Mold.Bucov*. *Texte* au fost puse la dispoziţia specialiştilor, pentru redactarea unor lucrări (teze de doctorat) privind sintaxa graiurilor populare dacoromâneşti; este vorba, în primul rând, de Sabina Teiuş, *Coordonarea în vorbirea populară românească*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1980 şi Magdalena Vulpe, *Subordonarea în frază în dacoromâna vorbită*, Bucureşti, Editura Ştiintifică şi Enciclopedică, 1980.

În aceeaşi fază, pentru *Antologia fonetică a limbii române* au fost puse la dispoziţie texte dialectale, transcrise fonetic, pentru 18 localităţi din zonele de anchetă din reţeaua NALR-*Mold.Bucov.*, publicate în Avram, *Antologie* (1988), după cum urmează: Ion-Horia Bîrleanu (p. 428–429), Doina Hreapcă (p. 443, 444, 445, 454 – 455, 456–457, 457–458, 459–460; 462 – 463), Ion Nuţă (p. 416, 418, 421, 422), Adrian Turculeţ (p. 400, 402–403, 404–405, 411–412), Cecilia Zoler (p. 441–442).

După publicare, volumele de texte au fost utilizate pentru tratarea unor aspecte speciale ale morfologiei; ne referim la tezele de doctorat ale Luminiţei Mirela Lăzărescu, *Sinonimia şi omonimia gramaticală în limba română* (1998) şi Angelicăi Hobjilă, *Microsistemul deicticelor în limba română vorbită neliterară actuală* (2003), lucrări ce au fost ulterior publicate.

2.3. O parte din preocupările teoretice şi metodologice semnalate (şi apreciate) în recenziile citate au făcut obiectul unei monografii de profil, ce poate fi considerată ca domeniu de interes şi de punere în operă aparte, pe plan naţional: lucrarea *Ancheta dialectală ca formă de comunicare*, realizată pe baza câştigării concursurilor de granturi ale Academiei Române din anii 1995 şi 1996, redactată de Stelian Dumistrăcel, în colaborare cu Doina Hreapcă şi Ion-Horia Bîrleanu (*Bibliografie*, B., 27).

> Recenzii: Vasile Pavel, sub titlul de pagină *Cuvântul care uneşte*, în Suplimentul la „Cronica”, XXXII, 1997, nr. 5 (1462), octombrie, p. 2; Valentina Corcimari, în „Revista română”, III, 1997, nr. 4 (9), p. 5; Mircea Ciubotaru, în ALIL, XXXIV-XXXVIII, 1994-1998, p. 198–201, şi în RLŞL, 1998, nr. 2, p. 120–123.

Câteva analize (pe care le invocăm pentru evaluarea conţinutului) şi aprecieri. Vasile Pavel (Chişinău): „Volumul acesta, datorat unei echipe de dialectologi de la Institutul de Filologie Română «A. Philippide», se impune atenţiei prin amploarea informaţiei, printr-o marcată orientare teoretică şi metodologică, prin pragmatismul problemelor abordate şi prin competenţă profesională, fiind structurat pe două mari părţi: I. *Prelevare, comunicare şi semnificaţia rezultatelor anchetei dialectale* şi II. *Complement documentar pe baza anchetelor pentru NALR. Moldova şi Bucovina*”;

BDD-A836 © 2007 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:55:41 UTC)

„Principalele aspecte teoretice şi metodologice ale anchetei dialectale sunt discutate în adâncime în cele trei capitole din prima parte a lucrării. Astfel, capitolul 1 defineşte reperele esenţiale ale modalităţilor de anchetă în cronologie, din perspectivă «axiologică», de la simpla «prelevare» prin «traducere de cuvinte şi fraze»... la conceperea demersului ca o formă de comunicare propriu-zisă, pe măsura înţelegerii importanţei perspectivei interdisciplinare (socio-psiholingvistice etc.)"; „Condiţiile reuşitei unei anchete dialectale sunt supuse analizei în cel de al doilea capitol, consacrat *cadrului socio-cultural*, *statutului partenerilor la actul de comunicare şi desfăşurării anchetei*"; „Capitolul al treilea se ocupă de «ancheta dialectală din perspectiva valorii rezultatelor şi a utilităţii acestora», analizând posibilităţile reale de a se înregistra vorbirea în atlase şi texte"; „În final, subliniem cu fermitate că... *Ancheta dialectală* ... reprezintă o remarcabilă contribuţie ştiinţifică, ce formulează o temă originală din perspectivă teoretică şi metodologică, contribuind la afirmarea şcolii dialectologice româneşti" (*loc. cit*.).

Din recenzia semnată de Mircea Ciubotaru selectăm următoarele consideraţii: „Cartea pe care o prezentăm nu este obişnuitul manual, curs sau «tratat» de dialectologie pentru uzul didactic, deşi calităţile unui asemenea gen (sistematizare sau accesibilitate) nu-i lipsesc, ci, dimpotrivă, o recomandă mai ales celor interesaţi de cunoaşterea acestui domeniu, în acelaşi timp arid prin maximă specializare, dar şi cu reale valenţe de largă deschidere culturală, dacă există priceperea valorificării unor asemenea posibilităţi"; „Problematica noului volum se desfăşoară în spaţiul rodnic unde o disciplină riguros delimitată se întâlneşte cu ideile fertilizatoare ale lingvisticii generale"; „Claritatea şi ordinea ideilor se transpun în simplitatea şi eleganţa frazei, iar experienţa faptului trăit, în, uneori, adevărate expediţii într-un spaţiu neprimitor, este evocată, peste timp, cu detaşare şi umor (îndeosebi în *Jurnalul de anchetă*), realizându-se astfel o performanţă în literatura noastră ştiinţifică"; „Structurată în două părţi de întindere aproape egală şi «echipată» cu utile instrumente de consultare şi informare..., lucrarea pune în cumpănă dreaptă abordarea teoretică a temei, susţinută cu siguranţă de Stelian Dumistrăcel, şi un bogat material concret, cu valoare documentară"; „ancheta dialectală este concepută ca «formă de comunicare», în cadrul căreia se studiază nu numai varietatea *diatopică* a limbajului, ci şi, din perspectiva psiholingvistică şi sociolingvistică, competenţa *expresivă* a subiecţilor, capacitatea lor de a adecva vorbirea la circumstanţele bine determinate de relaţia specială, care se stabileşte printr-o convenţie de lucru, între anchetator şi informator"; „Amplul material documentar din partea a doua a lucrării, în care contribuţia celor doi colaboratori, Doina Hreapcă şi Ion-Horia Bîrleanu, este demnă de o subliniată apreciere, ilustrează principalele probleme mai sus semnalate" (în ALIL, p. 198–200).

3. Informatizarea „Noului Atlas lingvistic român, pe regiuni. Moldova şi Bucovina"

3.1. În actualitate, principalul obiectiv de cercetare al dialectologilor de la Iaşi îl constituie definitivarea pentru tipar a celui de al treilea volum de hărţi şi material necartografiat din *Atlas*, proiectat prin *editare asistată de calculator*, de asemenea o premieră pe plan naţional, dat fiind că reprezintă aplicarea acestei tehnici în realizarea

BDD-A836 © 2007 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:55:41 UTC)

unui atlas de tip „clasic", adică al cărui material lingvistic este redat, integral, *în transcriere fonetică*, atât pe hărţi cât şi în textele sinteză cu răspunsuri „necartografiate".

Am iniţiat acest proiect împreună cu Vasile Apopei, de la Institutul de Informatică Teoretică al Filialei Iaşi a Academiei Române, valorificând un program de colaborare cu acest Institut, iar responsabilitatea desfăşurării lucrărilor i-a revenit, o perioadă, regretatului nostru coleg Ion A. Florea. Noutatea, absolută pentru lucrările de profil din România, o constituie faptul că, astfel, este depăşită metoda simplei *reprezentări figurative pe hărţi* a faptelor lingvistice, aplicată chiar astăzi în redactarea şi tipărirea tuturor atlaselor (mai ales plurilingve) ale căror reţele cuprind puncte de anchetă numeroase, cum sunt *Atlas linguarum Europae* (ALE) sau *Atlas linguistique roman* (ALiR) metodă care, de fapt, datează de la Georg Wenker **(**1881), iar la noi a fost aplicată de autorii primelor atlase lingvistice, Gustav Weigand (1909) şi I.-A. Candrea (pentru Banat, un atlas rămas în manuscris) şi a fost folosită şi în volumele din varianta cu hărţi (mici) „colorate", o inovaţie a autorilor ALR I şi ALR II. Tot reprezentarea figurativă este practicată în volumele apărute până acum din *Atlasul lingvistic român pe regiuni. Basarabia, Nordul Bucovinei, Transnistria*, ca şi în *Atlasul lingvistic român pe regiuni. Sinteză*.

Pentru noi, „provocarea" şi, în parte, modelul general l-a constituit *Atlante linguistico italiano* (sub redacţia lui L. Massobrio, G. Ronco şi alţii; trei volume apărute între 1995 – 1997), iar publicarea, în anul 2005, a *Prospectului* la vol. III (*Bibliografie*, A., 4. a reprezentat verificarea posibilităţilor concrete de editare, în vederea publicării, a tuturor materialelor obţinute prin tehnoredactarea asistată de calculator: hărţi cu transcrierea fonetică integrală a răspunsurilor, hărţi interpretative de diferite tipuri şi texte prezentate sub formă de material necartografiat (o analiză de ansamblu a problematicii şi a obiectivelor testării întreprinse, în *Prefaţa* la volumul respectiv, p. V – XII). Este în studiu şi tehnoredactarea asistată de calculator a textelor dialectale.

Principalii autori, cu participări diferite, ai ansamblului acestei lucrări inovatoare sunt anchetatorii şi redactorii volumelor precedente din NALR-*Mold.Bucov.*: Vasile Arvinte, Stelian Dumistrăcel, Adrian Turculeţ (profesori la Facultatea de Litere a Universităţii „Al.I. Cuza", membri şi colaboratori ai colectivului de la Institut), dr. Ion Nuţă şi dr. Ion Florea, cercetători ştiinţifici principali la Institutul de Filologie Română „A. Philippide" al Filialei Iaşi a Academiei Române. Echipei iniţiale i s-au adăugat şi alţi cercetători de la Institutul „A. Philippide", din colectivul specializat în editarea textelor dialectale sau care au fost încadraţi în ultimii ani.

Cercetătorii care au colaborat la realizarea volumului al III-lea din *Atlas* în variantă computerizată şi la redactarea *Prospectului* sunt: dr. Doina Hreapcă, cercetător ştiinţific principal gradul I (participare la redactarea şi revizia hărţilor, revizia textelor de material necartografiat şi revizia de ansamblu a indicelui de cuvinte şi forme); dr. Luminiţa-Dana Botoşineanu, cercetător ştiinţific principal gradul II (introducerea în baza de date a informaţiilor reprezentând textele de material necartografiat, redactarea indicelui de cuvinte şi forme din această secţiune, participare la redactarea hărţilor interpretative); dr. Florin-Teodor Olariu, cercetător ştiinţific principal gradul III (colaborare permanentă la realizarea tuturor programelor de tehnoredactare asistată de calculator şi de editare, documentare generală privind baza de date, introducerea în baza de date a informaţiilor reprezentând secţiunea hărţi, redactarea indicelui de cuvinte şi forme din această secţiune); dr. Veronica Olariu, cercetător ştiinţific (participare la introducerea în baza de

BDD-A836 © 2007 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:55:41 UTC)

date a informației din hărți şi din textele de material necartografiat şi la redactarea indicelui de cuvinte şi forme din secțiunea hărți).

Opțiunea noastră şi posibilitatea punerii ei în practică s-au conturat în urma interesului manifestat pentru această preocupare de un grup de specialişti, printre care, în primul rând, Vasile Apopei şi Silviu Bejinariu, cercetători ştiințifici principali gradul III, de la Institutul de Informatică Teoretică al Filialei Iaşi a Academiei Române, sub conducerea prof. Horia N. Teodorescu, membru corespondent al Academiei Române; au mai colaborat cercetătorii Cătălin Bulancea şi Ramona Luca. De altfel, ca recunoaştere a acestei importante realizări de profil, premiul „Octav Mayer" pe anul 2006 al Filialei Iaşi a Academiei Române a fost acordat cercetătorilor de la Institutul de Informatică Teoretică şi de la Institutul de Filologie Română „A. Philippide", coautori ai lucrării *Aplicații software pentru realizarea Noului Atlas lingvistic român, pe regiuni, şi editarea de texte dialectale*.

3.2. Principiile după care a fost conceput programul de editare asistată de calculator a *Atlasului* şi analiza diferitelor operații tehnice implicate (clasificarea simbolurilor grafice pentru transcrierea fonetică, realizarea fonturilor, stabilirea mediului pentru editarea transcrierii fonetice, crearea a diferite moduluri, de generare şi editare a hărților şi pentru consultarea acestora) au fost prezentate, pentru diferite etape, în articolele incluse în *Bibliografie* (C., 1 – 3, 5, 6).

Pe de altă parte, am descris (cf. *Bibliografie*, C., 4) virtuțile informatizării în vederea utilizării variantei pe format electronic a *Atlasului* şi a creării unei baze de date cuprinzând datele informative de ordin general din volumele realizate în tradiția „clasică", cu semnalarea, în primul rând, a existenței materialelor publicate, iar, în al doilea rând, chiar prin arhivarea şi preluarea ca atare, în baza de date de pe suport electronic, a diferite categorii de texte, pentru ca, pe ansamblu, lectura volumelor realizate prin tehnoredactare asistată de calculator să poată beneficia de o pluralitate de referințe anterioare, utile interpretării. În continuare, prezentăm sumar reperele acestui proiect.

Avem în vedere realizarea, în două etape, a mai multor secțiuni (numite în cele ce urmează, convențional, „dicționare") constituind, mai întâi, o bază generală de date:

[1] Dicționar al *Chestionarului* NALR (indicând numărul şi formularea întrebării) şi al altor materiale privind *programul general* de investigare (*transcrierea fonetică*, lista de *semne* şi cea de *abrevieri*);

[2] Dicționar al *anchetei* pentru NALR-*Mold. Bucov.*, cu prezentarea localităților din rețeaua de puncte şi cu semnalarea listei subiecților din fiecare localitate care au răspuns la întrebările din chestionarul general şi/sau din chestionarele speciale, ca şi a celor de la care au fost înregistrate textele dialectale tipărite, date necesare permanent pentru interpretarea corectă a materialului;

[3] Dicționar al *tipăriturilor* din programul NALR-*Mold. Bucov.*, cu trei secțiuni de bază (pentru care, în principiu, avem în vedere doar trimiteri de semnalare): a) *generalități*, de tipul hărți introductive, prefețe la volumele de hărți şi de texte dialectale; b) *materiale specifice* de limbă: hărțile cu transcrierea fonetică a răspunsurilor, hărțile interpretative, sintezele de tip material necartografiat, textele dialectale, indicele de cuvinte şi forme; în ceea ce priveşte *indicele* de la diferite volume, este preconizată reunirea acestora într-un indice general, completat la apariția fiecărui nou volum şi preluat ca atare în baza de date de pe suport electronic; c)

BDD-A836 © 2007 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:55:41 UTC)

iconografie: schiţe ce apar pentru explicarea răspunsurilor de pe hărţi; fotografii publicate în anexele volumelor de texte dialectale, ilustrând componenta etnografică, notabilă, a *Atlasului*;

[4] Dicţionar de *referinţe* principale la/pentru NALR-*Mold. Bucov.*: articole de lansare a proiectului, recenzii la volumele apărute, lucrări în care au fost utilizate, ca sursă importantă, materiale din volumele tipărite sau din arhiva anchetei etc.

După constituirea instrumentelor de lucru propuse, chiar pentru prima etapă, prin generarea de programe de căutare şi de prelucrare a informaţiei, volumul al III-lea din NALR-*Mold. Bucov*. în varianta pe suport electronic aspiră la trecerea de la statutul de simplă bancă de date la acela de material organizat informaţional cu potenţial interpretativ, pe diferite planuri, insistându-se asupra posibilităţilor de analiză variaţională diastratică şi diafazică, de interes pentru socio- şi psiholingvistică, pentru stilistică, din perspectiva generală a procesului comunicării.

Placa turnantă a proiectului, din acest punct de vedere, este conversiunea, posibilitatea de a reveni, pentru studiu, de la realizarea în proiecţie cartografică în care a fost finalizată iniţial prezentarea răspunsurilor la o anumită întrebare, la „lista" de „transcrieri fonetice", pe baza căreia materialul poate fi grupat, *ad-hoc*, după diferite repere: componenta lexicală (-etimologică), prezenţa cuvântului în diferite sintagme, tipuri de plural la substantive, alternanţe fonetice de la forma de singular la cea de plural a substantivelor şi adjectivelor, modificări în paradigma verbului, tratamentul sunetelor din partea iniţială sau/şi finală a cuvântului, variaţii de accent etc., obiective de interes prioritar în cadrul preocupării geografiei lingvistice pentru variaţia diatopică, la apariţia acestei discipline în lumea cercetării.

Dar, urmărindu-se augmentarea aspectului interpretativ al *Atlasului*, în ceea ce priveşte studiul variaţiei diastratice şi diafazice, pot fi valorificate elemente tehnice de care dispunem deja (din inventarul ALR I şi II şi al NALR). Pot fi instituite programe de căutare pentru simboluri deja existente, de tipul **[ε]** (ezitat), **[σ]** (sugerat), **[κ]** (corectat) şi **[ρ]** (s-a revenit cu întrebarea), pentru a investiga situaţii privind disponibilitatea vocabularului (sau oscilaţii în ceea ce priveşte pronunţia), dar, în acelaşi timp, markeri ai variaţiei registrului vorbirii, indicate explicit de simbolurile din categoria **[R]** (termen recent), **[V]** (vechi), **[B]** („aşa zic bătrânii"), **[T]** („aşa zic tinerii"), [**F**] („aşa zic femeile"), sau [**!**] (întrebarea sau răspunsul au provocat ilaritate) etc. Pe aceleaşi planuri, pe coordonata „Wörter und Sachen", pot fi solicitate simbolurile [**?**] („informatorul n-a ştiut să răspundă"), # („informatorul a declarat că nu există termenul întrebat") şi [∞] („obiectul sau obiceiul întrebat nu există în localitate"), dar şi [*], marcând răspunsuri ale unor informatori ocazionali. Pe lângă acestea, în lista de indici codificaţi de căutare pot fi introduse «cuvinte-cheie» din vorbirea subiecţilor, de tipul „pe nou", „pe vechi", „acum", „înainte", „la (după) modă", „(mai) frumos", „urât", „domneşte", „delicat", „ca la (după) carte", „în armată", „la oraş" etc., sau „în vorbire", din comentarii ale anchetatorilor, pentru lectura notelor din paragrafele II şi III de pe marginea hărţilor cu transcrierea fonetică integrală a răspunsurilor şi din textele redactate sub formă de material necartografiat.

Referindu-ne la simbolurile prezentate mai sus, pot fi instituite module software nu numai pentru analiza variaţiei diacronice, diafazice şi diastratice, ci şi pentru a cunoaşte alte elemente ce caracterizează situaţia (specială) de comunicare reprezentată de ancheta dialectală: situaţia vocabularului, activ şi pasiv, al vorbitorilor, în funcţie de

BDD-A836 © 2007 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:55:41 UTC)

coordonata „Wörter und Sachen”, dar şi potrivit datelor personale ale subiecţilor, ca şi proiectarea rezultatelor în raport cu elemente implicate în desfăşurarea anchetei, inclusiv procedeul interogării.

Aşadar, este vorba de proiectarea unui atlas instrument de complementaritate între o geografie lingvistică având drept scop doar descrierea varietăţii diatopice din perspectiva istoriei limbii şi una cu deschidere interdisciplinară, privind variaţia diastratică şi diafazică, pentru a cunoaşte vorbirea, reflectarea a diferite aspecte ale procesului comunicării. Se consideră că dialectologia, atât de importantă pentru investigaţiile din domeniul socio- şi al psiholingvisticii, dacă, prin atlasele lingvistice, ia în consideraţie toate modalităţile de manifestare a variaţiei lingvistice, poate deveni o disciplină integrală: pluridimensională şi relaţională.

Am insistat asupra acestor aspecte pentru a ilustra capacitatea atlasului regional al Moldovei şi Bucovinei, datorită modului cum s-au desfăşurat anchetele şi au fost redactate hărţile şi textele prezentate sub formă de material necartografiat, de a constitui, la rândul său, o sursă pentru edificarea unei dialectologii pluridimensionale şi relaţionale, un teren pe care varianta pe suport electronic a volumului al III-lea poate fi deosebit de eficientă. Avem în vedere, de asemenea, perspectiva care se deschide pentru aplicarea acestei metodologii în redactarea celorlalte lucrări din seria atlaselor lingvistice regionale româneşti (am făcut această ofertă colegilor care lucrează la atlasele respective, punându-le la dispoziţie şi CD-ul cu *Prospectul* nostru).

Posibilităţile multiple de consultare şi de prelucrare a materialului asigurate de organizarea informaţiei în baza de date vor avea efecte benefice în ceea ce priveşte tematica hărţilor interpretative; este vorba, de exemplu, de depăşirea preferinţei pentru hărţile, relativ simple, de profil onomasiologic („termeni pentru noţiunea x”), sau fonetic (cum ar fi, în general, cele dedicate reflexelor unor sunete). De altfel, asemenea configuraţii strict rezumative, care s-au dovedit puţin interesante pentru cei care consultă şi utilizează atlasele, i-au determinat pe autorii NALR. *Oltenia* să renunţe, începând cu ultimul volum din acest *Atlas*, la întocmirea şi publicarea de hărţi „interpretative” şi să propună soluţii grafice care, oricum, reprezintă un „început” de interpretare a faptelor de limbă înfăţişate pe hărţi. Mai mult, tot pe linia sporirii „ofertei”, în primul rând dialectologii, în postura de reprezentanţi avizaţi ai beneficiarilor atlaselor, consideră că (măcar o parte din) hărţile lingvistice propriu-zise ar trebui (şi ar putea) să depăşească stadiul simplei înregistrări, în ordinea întrebărilor din chestionar şi punct cu punct, a rezultatelor anchetei, limitându-se la o perspectivă comună lexical-onomasiologică, şi să opteze, cu finalităţi multiple, în alcătuirea volumelor şi în redactarea hărţilor („duble” la rigoare), la proiecţii „cumulative”, impunând analiza corelativă a datelor, din perspectivă semantică în primul rând. Subliniem însă faptul că astfel de propuneri vizează, în principiu, sporirea aportului informativ al atlaselor pentru corecta interpretare a variaţiei diacronice, în slujba unor probleme importante ale dialectologiei româneşti (în speţă, structura dialectală a dacoromânei).

Dacă, în ceea ce ne priveşte, interesul se îndreaptă, alături (totuşi) de „areologie”, pusă mereu în ecuaţie, spre probleme de istoria limbii, de fonetică, de analiza structurii cuvintelor etc., avem în vedere, paralel, ilustrarea problematicii variaţiei lingvistice şi a datelor metalingvistice, pentru reflectarea efectelor cărora

BDD-A836 © 2007 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:55:41 UTC)

dispunem deja de posibilități „tehnice” deloc neglijabile, ce pot fi puse în lucru pentru consultarea variantei pe suport electronic a *Atlasului*.

3.3. Existența unui bogat şi valoros fond documentar, interesul pentru inovație în domeniul teoriei şi al metodologiei moderne privind disciplina, ca şi recunoaşterea realizărilor cercetătorilor ieşeni pe plan național (şi datorită colaborărilor internaționale) reprezintă perspective certe pentru activitatea Departamentului de dialectologie de la Institutul „A. Philippide”, ca nucleu în jurul căruia se desfăşoară activitatea tuturor specialiştilor din Iaşi, a căror preocupare, pentru continuitate, o constituie atragerea unor tineri talentați spre cercetarea de profil.

Din această direcție, față de o oarecare scădere a interesului atât pentru dialectologie (la noi, mai ales în plan didactic, cu referire la învățământul superior), cât şi pentru cartografia lingvistică, informatizarea va aduce, desigur, o revigorare semnificativă a domeniului, care s-a conturat deja din ultimul deceniu al secolului trecut.

Bibliografie

A. Corpusuri de material

Noul Atlas lingvistic al României. Moldova şi Bucovina [volum introductiv], *Date despre localități şi informatori*, de Vasile Arvinte, Stelian Dumistrăcel, Ion A. Florea, Ion Nuță, Adrian Turculeț, Bucureşti, Editura Academiei, 1987, 420 p.

Noul Atlas lingvistic al României. Moldova şi Bucovina, de aceiaşi autori, vol. I [hărți şi material necartografiat], Bucureşti, Editura Academiei, 1987, XXXIV + 283 p.

Noul Atlas lingvistic român, pe regiuni. Moldova şi Bucovina, de aceiaşi autori, vol. II [hărți şi material necartografiat], Iaşi, Editura Academiei Române, 1997, XXXVI + 306 p.

Noul Atlas lingvistic român, pe regiuni. Moldova şi Bucovina, vol. III. *Prospect* de aceiaşi autori; colaboratori: Luminița Botoşineanu, Doina Hreapcă, Florin-Teodor Olariu, Veronica Olariu (de la Institutul de Filologie Română „A. Philippide”); Vasile Apopei, Silviu Bejinariu, Cătălin Bulancea (de la Institutul de Informatică Teoretică al Filialei Iaşi a Academiei Române), Iaşi, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2005, XX + 46 p.; publicat şi în format electronic la adresa www.iit.tuiasi.ro/iit/editare_td/atlas/autori.html.

Noul Atlas lingvistic român, pe regiuni. Moldova şi Bucovina. Texte dialectale, culese de Stelian Dumistrăcel şi publicate de Doina Hreapcă şi Ion-Horia Bîrleanu, vol. I, partea 1, Iaşi, Editura Academiei Române, 1993, XCI + 347 p.

Noul Atlas lingvistic român, pe regiuni. Moldova şi Bucovina. Texte dialectale, de aceiaşi autori, vol. I, partea a 2-a, Iaşi, Editura Academiei Române, 1995, LXVIII + 350 p.

Noul Atlas lingvistic român, pe regiuni. Moldova şi Bucovina. Texte dialectale, culese de Ion-Horia Bîrleanu şi publicate de Doina Hreapcă şi Ion-Horia Bîrleanu, cu o prefață de Stelian Dumistrăcel, vol. II, partea 1, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2002, 340 p.

B. Exegeze dialectologice

Arvinte, *Entlehnungen* = Vasile Arvinte, *Die deutsche Entlehnungen in den rumänischen Mundarten (nach den Angaben des Rumänischen Sprachatlasses)*, ins Deutsche übertragen von Siegfried Bronsert, Berlin, Akademie Verlag, 1971, 235 p.

Arvinte, *Terminologia* = Id., *Terminologia exploatării lemnului şi a plutăritului*; SCŞt, VIII, 1957, 1, p. 1–185.

BDD-A836 © 2007 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:55:41 UTC)

Arvinte et alii, *Glosar* = V. Arvinte, D. Ursu, M. Bordeianu, *Glosar regional*, Bucureşti, Editura Academiei, 1961, 83 p.

Arvinte, Vasile, *Din terminologia corpului omenesc: şold, coapsă, pulpă (pe baza ALR). Încercare de analiză structurală a lexicului*, SCL, XIV, 1963, 4, p. 439–455.

Arvinte, Vasile, *Influenţa greacă asupra limbii române (pe baza ALR). Împrumuturile directe din greaca bizantină*, AUI, XII, 1966, 1, p. 18–28.

Arvinte, Vasile, *Atlasul lingvistic al Moldovei şi Bucovinei*, ALIL, XXI, 1970, p. 5–13.

Arvinte, Vasile, *Atlas Linguarum Europae (ALE). Comentariu la întrebarea 117, „la cigogne”*, ALIL, XXVII, 1979-1980, p. 6–20.

Arvinte, Vasile, *Comentariu lingvistic la întrebarea 047 «le bois», «la forêt» din Atlas Linguarum Europae (ALE).* 1. *Denumiri pentru «pădure» al căror sens primar a fost ‘mlaştină’*, ALIL, XXX, 1985, A. Lingvistică, p. 65–82.

Arvinte, Vasile, *Contribuţia lui Gustav Weigand la dezvoltarea dialectologiei româneşti*, ALIL, XXXII, 1992-1993, A. Lingvistică, p. 29–42.

Bîrleanu, *Şomuzul* = Ion-Horia Bîrleanu, *Graiul din Valea Şomuzului*, teză de doctorat, 1998.

Bîrleanu, *Graiurile* = Ion-Horia Bîrleanu, *Graiurile din Valea Şomuzului Mare*, Iaşi, Editura Sedcom Libris, vol. I, *Formarea numelor de sate*, 1999, 202 p.; vol. II, *Fonetica*, 2000, 298 p.

Bîrleanu, Ion-Horia, *Emigrări ardeleneşti la est de Carpaţi. Consecinţe lingvistice*, Iaşi, Editura Sedcom Libris, 1998, 158 p.

Bîrleanu, Ion-Horia, *Tradiţie şi tranziţie la est de Carpaţi*, Iaşi, Editura Sedcom Libris, 2001, 163 p.

Botoşineanu, Luminiţa, *Graiul de pe cursul superior al Someşului Mare*, teză de doctorat, 2003.

Botoşineanu, Luminiţa, *Graiul de pe valea superioară a Someşului Mare*, *Prefaţă* de G. Istrate, Iaşi, Editura Alfa, 2007, 401 p.

Botoşineanu, Luminiţa, *Grade de „arhaicitate” în lexicul graiului de pe valea superioară a Someşului Mare*, AUI, LI (*Studia linguistica et philologica in honorem Constantin Frâncu*), 2005, p. 29–46.

Botoşineanu – Hobjilă, *Fenomene* = Luminiţa Botoşineanu, Angelica Hobjilă, *Fenomene lexico-semantice*, în Bochmann – Dumbrava, *Limba română*, I, p. 149–158; cf. şi transcrieri de texte, *ibid*., vol. II, 2000, passim.

Botoşineanu – Minuţ, *Modele* = Luminiţa Botoşineanu, Ana Maria Minuţ, *Modele intonaţionale regionale la interogativa negativă în graiul din nord-estul Transilvaniei*, în *Limba română azi* (actele Conferinţei naţionale de filologie omonime, ediţia a X-a, Iaşi–Chişinău, 3–7 noiembrie 2006), Iaşi, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza” (sub tipar).

Dumistrăcel, *Neologismul* = Id., *Neologismul în graiurile populare româneşti, pe baza Atlasului lingvistic român*, teză de doctorat, 1974.

Dumistrăcel, *Influenţa* = Stelian Dumistrăcel, *Influenţa limbii literare asupra graiurilor dacoromâne. Fonetica neologismului*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1978, 413 p. (premiul „Timotei Cipariu” al Academiei Române).

Dumistrăcel, *Sate* = Id., *Sate dispărute – sate ameninţate*, Iaşi, Institutul European, 1995, 238 p.

Dumistrăcel, Stelian, *Elemente vechi şi noi în terminologia treieratului în Moldova*, SCŞt, XIV, 1963, 2, p. 245–281.

Dumistrăcel, Stelian, *Din terminologia privitoare la pământ în graiurile din Moldova*, CL, XIII, 1968, 2, p. 245–259.

Dumistrăcel, Stelian, *Africatele* ***ĉ*** (***ć***) *şi* ***ĝ*** (***đ***) *în graiurile de tip moldovenesc şi bănăţean, pe baza ALR*, ALIL, XXII, 1971, p. 5–26.

Dumistrăcel, Stelian, *Noul Atlas lingvistic român, pe regiuni. Moldova şi Bucovina. Probleme ale elaborării*; partea I: LR, XXV, 1976, 5, p. 547–558; partea a II-a: ALIL, XXV, 1976, p. 55–64.

Dumistrăcel, Stelian, *Termes pour les formes de relief. Le rôle de la variable géographique*, „Revue de linguistique romane” (Paris – Lyon), t. 42, 1978, nr. 167-168, p. 293 – 306.

BDD-A836 © 2007 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:55:41 UTC)

Dumistrăcel et alii, *Ancheta* = Stelian Dumistrăcel, în colaborare cu Doina Hreapcă şi Ion-Horia Bîrleanu, *Ancheta dialectală ca formă de comunicare*, Iaşi, Editura Academiei Române, 1997, 453 p.

Dumistrăcel – Hreapcă, *Variaţia diatopică* = Stelian Dumistrăcel, Doina Hreapcă, *Variaţia diatopică a dacoromânei: exegeză românească şi reflectare în lingvistica germană*, în vol. *Spaţiul lingvistic şi literar românesc din perspectiva integrării europene*, Iaşi, Editura Alfa, 2004, p. 235–263.

Dumistrăcel – Hreapcă, *„Nomadismul" românilor: ariile binare şi de tip „coridor" de pe hărţile atlaselor lingvistice româneşti* (sub tipar, în SCL, 2007, număr omagial Marius Sala).

Florea, *Terminologia* = Id., *Terminologia fierăriei în mediul rural din Moldova şi Bucovina*, teză de doctorat, 1982.

Florea, *Glosar* = Ion A. Florea, *Terminologia fierăriei în mediul rural din Moldova şi Bucovina*. *Glosar*, Iaşi, Centrul de Multiplicare al Universităţii „Al.I.Cuza", 1981, 557 p.

Florea, Ion A., *Antroponime din Moldova. Note pe marginea NALR. Moldova şi Bucovina*, SO, V, 1990, p. 321–335.

Florea, Ion A., *Onomastica personală neogreacă şi modernizarea antroponimiei româneşti*, AUI, XLI/XLII, 1995-1996, p. 103–108.

Florea, Ion A., *Evoluţia construcţiei* «nume de botez + сынъ 'fiu' + patronim» *în antroponimia românească*, AUI, XLIII, 1997, p. 67–106.

Florea, Ion A., *Les variantes régionales des noms de personne et la normalisation littéraire*, în *Akten des 18. Kongresses für Namenforschung*, Band II, Max Niemayer Verlag, Tübingen, 2000, p. 219–223.

Giosu, Ştefan, *Subdialectul maramureşean*, SCŞt, XIII, 1963, 1, p. 91–110.

Giosu, Ştefan, *Termenii pentru noţiunea „guturai" pe baza Atlasului lingvistic român*, SCŞt, XIV, 1963, 2, p. 221–243.

Giosu, Ştefan, *Graniţe şi arii dialectale*, AUI, XXIV, 1968, 1, p. 1–33.

Hreapcă, *Enclave* = Doina Hreapcă, *Enclave lingvistice munteneşti în sudul Moldovei*, teză de doctorat, 1999.

Hreapcă, Doina, *Anchetele pentru culegerea textelor dialectale. Aspecte metodologice*, LR, XXIV, 1975, 2, p. 137–144.

Hreapcă, Doina, *Derivate cu sufixul* ***-aş*****(*****ă*****)** *în graiurile din sudul Moldovei*, ALIL, XXV, 1976, p. 121–132.

Hreapcă, Doina, *Sonorizarea fricativelor şi oclusivelor surde* **(*****s*****, *****ş*****, *****f*****; *****c*****, *****t*****, *****p*****)** *urmate de sonanta nazală* ***n*** *în graiurile dacoromâne*, ALIL, XXIX, 1983-1984, Seria A. Lingvistică, p. 175–215.

Hreapcă, Doina, *Fapte lingvistice din zona de interferenţă a subdialectelor crişean şi maramureşean*, ALIL, XXXI, 1986-1987, Seria A. Lingvistică, p. 279–290.

Hreapcă, Doina, *Statutul lingvistic al sudului Moldovei. Ipoteza unui vechi «dialect carpatic de sud-est»*, ALIL, XLII-XLIII, 2002-2003, p. 87–102.

Istrate, G., *Graiul satului Nepos*, BIFR, IV, 1937, p. 50–97.

Istrate, G., *Grai popular scris*, BIFR, VI, 1939, p. 132–150.

Istrate, G., *Despre însemnătatea cercetărilor dialectale*, SCL, VI, 1955, 1-2, p. 109–131.

Istrate, G., *Noul atlas lingvistic român*, FD, II, 1960, p. 141–168.

Istrate – Turculeţ, *Bistriţa* = G. Istrate, A. Turculeţ, *Cercetări dialectale în judeţul Bistriţa-Năsăud*, FD, VII, p. 189–227.

Nuţă, *Terminologia* = Ion Nuţă, *Terminologia viticolă în limba română. Denumiri pentru soiuri de struguri*, teză de doctorat, 1978.

Nuţă, *Dicţionar* = Ion Nuţă, *Dicţionar de termeni viticoli*, I. *Denumiri pentru soiuri de struguri*, Iaşi, Centrul de Multiplicare al Universităţii „Al.I. Cuza", 1989, 360 p.

Nuţă, Ion, *Porecle şi supranume de femei în judeţul Iaşi*, ALIL, XX, 1969, p. 195–204.

Nuţă, Ion, *Supranume colective în nord-estul Moldovei*, SO, II, 1981, p. 117–125.

BDD-A836 © 2007 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:55:41 UTC)

Nuță, Ion, *Surnoms et sobriquets provenus de prénoms*; *Internationaler Kongress für Namenforschung. Der Eigenname in Sprache und Gesselschaft*, III, Leipzig, 1985, p. 170–175.
Nuță, Ion, *Dicționarul de porecle al Moldovei şi Bucovinei. Principii şi metode*, SO, IV, 1987, p. 192–201.
Nuță, Ion, *Despre glosarele culegerilor şi colecțiilor de folclor*, ALIL, XXXII, 1988-1991, A. Lingvistică, p. 71–87.
Nuță, Ion, *Aspecte ale creştinismului reflectate în antroponimia din Moldova*, „Teologia şi viața", serie nouă, III (LXIX), 1993, 4-7, p. 111–134.
Nuță, Ion, *La formation des surnoms et sobriquets féminins en roumain*; *Onomastik. Akten des Internationaler Kongress für Namenforschung*, *Trier 12-17 April 1993*, Band III, *Namensoziologie*, Tübingen, 1999, p. 43–45.
Turculeț, *Graiul* = Adrian Turculeț, *Graiul din zona Câmpulungului Moldovenesc. Fonetica*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza", 2002, 497 p.
Turculeț, Adrian, *Tipuri de texte orale* şi *Fenomene fonetice şi fonologice*, în Bochmann – Dumbrava, *Limba română*, vol. I, p. 53–78, respectiv 159–180; cf. şi transcrieri de texte, *ibid*., vol. II, 2000, passim.
Turculeț, Adrian, *Variante regionale ale intonației româneşti*, în vol. *Limba şi literatura română. Regional – național – universal*, Iaşi, Casa Editorială Demiurg, 2006, p. 257–272.
Turculeț et alii, *Intonation* = Adrian Turculeț, Luminița Botoşineanu, Ana Maria Minuț, Antonio Romano, *L'intonation du roumain au sein du projet AMPER*; „Bolletino dell'Atlante Linguistico Italiano", III Serie, 27/2003, Torino, 2004, p. 269–274.
Turculeț et alii, *Cercetări* = Adrian Turculeț, Luminița Botoşineanu, Ana Maria Minuț, *Cercetări acustice asupra unor aspecte regionale ale intonației literare româneşti*; AUI, III e. Lingvistică, XLIX-L, *Studia linguistica et philologica in honorem D. Irimia*, 2004, p. 557–576 (varianta franceză în *Actes du II-ème Séminaire International du projet AMPER (Atlas Multimédia Prosodique de l'Espace Roman)*, „Géolinguistique", hors série, 3/2005, Centre de Dialectologie de Grenoble – Université Stendhal Grenoble III, Grenoble, 2005, p. 281–303).
Turculeț et alii, *AMPRom–Chestionarul* = Adrian Turculeț, Luminița Botoşineanu, Ana Maria Minuț, *Atlasul multimedia prozodic român (AMPRom). Chestionarul şi rețeaua de puncte,* în *Limba şi literatura română. Regional – național– universal*, Iaşi, Casa Editorială „Demiurg", 2006, p. 283–293.
Turculeț et alii, *AMPRom–Proiect* = Adrian Turculeț, Luminița Botoşineanu, Ana Maria Minuț, *Atlasul multimedia prozodic român (AMPRom) – un nou proiect de integrare în dialectologia romanică*, în *Comunicare interculturală şi integrare europeană*, Iaşi, Editura Alfa, 2006, p. 283–290.

C. Informatizare

Apopei et alii, *Plates* = Vasile Apopei, Silviu Bejinariu, Cătălin Bulancea, Florin-Teodor Olariu, *Plates Preparation for Linguistic Atlases Publishing*, „Third European Conference of Intelligent Technologies, ECIT 2004", Iaşi, 21-23 iulie 2004, editors: H.N. Teodorescu, E. Sofron, I. Bogdan, ISBN 973-7994-78-7 (în format electronic).
Apopei et alii, *Electronic* = Vasile Apopei, Florin Rotaru, Silviu Bejinariu, Florin-Teodor Olariu, *Electronic Linguistic Atlases*, în Hamid R. Arabnia (ed.), *Proceedings of the International Conference on Information and Knowledge Engineering*, IKE'03, June 23-26, 2003, Las Vegas, Nevada, USA, Volume 2, CSREA Press 2003, p. 628–633.
Bejinariu et alii, *Electronic* = Silviu Bejinariu, Vasile Apopei, Ramona Luca, Florin-Teodor Olariu, Luminița Botoşineanu, *Electronic Linguistic Atlases. Tools for Information Analysis*, Selected papers, The 4th European Conference on Intelligent Systems and Technologies, Iaşi, Romania, september, 20-23, 2006, p. 107–116, ISBN 978-973-730-246-5.

BDD-A836 © 2007 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:55:41 UTC)

Dumistrăcel – Hreapcă, *Variaţia lingvistică* = Stelian Dumistrăcel, Doina Hreapcă, *Variaţia lingvistică din perspectiva informatizării atlaselor lingvistice româneşti*, în vol. *Studia in honorem magistri Vasile Frăţilă*, Timişoara, Editura Universităţii de Vest, 2005, p. 193–211.
Florea et alii, *Editarea* = Ion A. Florea, Vasile Apopei, Florin-Teodor Olariu, Silviu Bejinariu, *Editarea asistată de calculator a atlaselor lingvistice şi a textelor dialectale*, în *Identitatea limbii şi literaturii române în perspectiva globalizării*, volum îngrijit de Ofelia Ichim şi Florin-Teodor Olariu, Iaşi, Editura Trinitas, 2002, p. 211–232.
Olariu et alii, *Noi contribuţii* = Florin-Teodor Olariu, Vasile Apopei, Silviu Bejinariu, *Noi contribuţii la informatizarea editării atlaselor lingvistice româneşti regionale*, în *Limba şi literatura română în spaţiul etnocultural dacoromânesc şi în diaspora,* volum îngrijit de Ofelia Ichim şi Florin-Teodor Olariu, cu o prefaţă de Dan Mănucă, Iaşi, Editura Trinitas, 2003, p. 214–224.

Abrevieri

a) Periodice:

ALIL = „Anuar de lingvistică şi istorie literară” (Iaşi);
AUI = „Analele ştiinţifice ale Universităţii «Al.I.Cuza» din Iaşi”, Secţiunea III.e, Lingvistică;
BIFR= „Buletinul Institutului de Filologie Română «A. Philippide»”;
CL = „Cercetări de lingvistică” (Cluj-Napoca);
FD = „Fonetică şi dialectologie” (Bucureşti);
LR = „Limba română” (Bucureşti);
RLŞL = „Revistă de lingvistică şi ştiinţă literară” (Chişinău);
RRL = „Revue roumaine de linguistique” (Bucureşti);
SCL = „Studii şi cercetări lingvistice” (Bucureşti);
SCŞt = „Studii şi cercetări ştiinţifice – filologie” (Iaşi).

b) Volume:

Avram, *Antologie* = Andrei Avram (coord.), Laurenţia Dascălu-Jinga, Maria Teodorescu, Anca Ulivi, *Antologie fonetică a limbii române*, Bucureşti, Institutul de Cercetări Etnologice şi Dialectologice, 1988;
Bochmann – Dumbrava, *Limba română* = Klaus Bochmann, Vasile Dumbrava (ed.), *Limba română vorbită în Moldova istorică*, Leipzig, Leipziger Universitätsverlag, vol. I, 2002, vol. II, *Texte*, 2000;
SO = *Studii de onomastică* (Cluj-Napoca).

Orientations dans la recherche dialectologique du centre universitaire de Iaşi

Cette présentation des domaines de la recherche dialectologique dans le centre universitaire de Iaşi comprend trois sections fondamentales: un regard historique, l'analyse du projet *Noul Atlas lingvistic român, pe regiuni. Moldova şi Bucovina* [Nouvel Atlas linguistique roumain, par régions. Moldavie et Bucovine] et, enfin, l'introduction de l'informatisation dans le dernier volume, en cours de rédaction, de cet *Atlas*.

En ce qui concerne la première section, au début, les recherches du futur collectif de dialectologie (chercheurs de l'Institut „A. Philippide” de l'Académie Roumaine ou bien professeurs de la Faculté de Lettres de l'Université « Al. I. Cuza »), créé par le prof. G. Istrate,

BDD-A836 © 2007 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:55:41 UTC)

ont consisté en des enquêtes directes sur terrain, pour prospecter la réalité, suivies par des enquêtes indirectes, à l'aide de certains questionnaires visant différentes terminologies professionnelles; parallèlement, on a élaboré des études (certaines d'entre elles monographiques) concernant le lexique des parlers, à partir des atlas linguistiques roumains. Ces recherches ont eu aussi un caractère, général, de sondage, en vue d'établir le réseau de points pour le futur atlas linguistique régional. A partir des résultats de ces enquêtes, ainsi que de celles qui ont suivi, pour l'*Atlas*, complétées avec des documentaires d'archive, plusieurs membres du collectif ont élaboré des thèses de doctorat.

On présente par la suite la participation des dialectologues de Iaşi à la réalisation de certains projets nationaux et internationaux, tels que les travaux de géographie linguistique plurilingues *Atlas linguarum Europae* et *Atlas linguistique roman*, avec des extensions vers des domaines contigus à la dialectologie proprement dite: *Dictionnaire historique de l'anthroponymie romane* (PatRom), *Atlas multimédia prosodique de l'espace roman* (AMPER), *Corpusul moldovenesc de limbă română vorbită* [Corpus moldave de langue roumaine parlée] etc. Une préoccupation spéciale a été la collaboration avec des dialectologues de l'Institut de Linguistique de Kichinev de l'Académie de Sciences de la Republique de la Moldavie, pour le projet intitulé *Graiurile româneşti de la est de Carpaţi. Etno- şi sociotexte* [Les parlers roumains de l'Est de Karpates. Ethno- et socio-textes], en vue de la constitution de la partie réservée à la Moldavie historique d'une „Archive des villages disparus de Roumanie".

Le principal objectif de recherche des dialectologues de Iaşi est la participation au programme national „Noul Atlas lingvistic român, pe regiuni" [Nouvel Atlas linguistique roumain, par régions], par l'élaboration de la section consacrée à la Moldavie et à la Bucovine: des volumes de cartes et de matériel non-cartographié (deux tomes publiés jusqu'à présent), des textes dialectaux (trois volumes) et des glossaires régionaux (en cours d'élaboration). On a également publié une étude de théorie et de méthodologie du domaine, *Ancheta dialectală ca formă de comunicare* [L'enquête dialectale en tant que forme de communication]. Par la suite, on présente des extraits contenant des appréciations puisées des recensions faites aux volumes parus.

Une place spéciale est accordé (dans la troisième section) à la préoccupation pour l'informatisation des ouvrages de cartographie linguistique: l'édition assisté par l'ordinateur du volume III-ème de NALR-*Mold.Bucov.*, avec des extensions en ce qui concerne l'édition des textes dialectaux; puisque cette technique s'applique dans la réalisation d'un atlas de type « classique », c'est à dire dont le matériel linguistique est présenté, intégralement, *en transcription phonétique*, cette réalisation s'impose comme une première nationale. Une première application, de vérification, est représentée par la publication, sur support « classique » et aussi en variante électronique, du *Prospectus* du troisième volume (2005).

Une bibliographie sélective accompagne l'exposition, tout en offrant le fondement documentaire en ce qui concerne la réalisation des corpus de matériel (A), l'exégèse dialectologique proprement dite (B) et l'informatisation dans la rédaction et l'édition du volume III-ème de NALR-*Mold.Bucov*. (C).

Institutul de Filologie Română „A. Philippide", Iaşi
România

BDD-A836 © 2007 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:55:41 UTC)